

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Божидар Борисов АНДОНОВ

за дисертационното изследване на **Паулина Иванова Тодорова**
на тема “ДУШЕГРИЖИЕ И ПАСТИРСКА ПСИХОЛОГИЧНА ПОМОЩ
В ДУХОВНО-НРАВСТВЕНОТО ФОРМИРАНЕ НА ЛИЧНОСТТА (Базисни
принципи, подходи и форми на реализация)” в научната дисциплина „Пастирска
психология” за присъждане на образователната и научна степен „доктор” в
професионално направление 2.4. Религия и теология

Дисертационният труд *“Душегрижие и пастирска психологична помощ в
духовно-нравственото формиране на личността (Базисни принципи, подходи и
форми на реализация)”* е самостоятелно научно изследване и е композиран
добре. Конструкцията му отговаря на темата. Главите и параграфите са
разпределени балансирано, а тяхният надслов отговаря на съдържанието.
Отделните му глави също са разработени успешно, а данните са анализирани
критично.

Като научен ръководител на дисертантката познавам основно
съдържателната страна на научното ѝ изследване, което третира актулни
въпроси за дейността на свещенослужителите и специалистите-богослови в
социалната област, по-специално при индивидуалното душегрижие, което
отсъства в днешната духовна ситуация на нашето общество. Ето защо намирам
предложената дисертация не само много актуална, но и необходима както за
студентите богослови (бакалаври и магистри - „Църковно-социално дело“), така
и за цялата ни богословска наука, защото, както дисертантката сполучливо
отбелязва, „изключителният евристичен потенциал на пастирското душегрижие
и психологична помощ намират израз в многоизмерното им взаимодействие с
различните дялове на богословието и в прецизната комплементарност и
творчески синтез с научния инструментариум и постиженията на съвременната
психологична наука, при което решаваща роля имат смислово полагащото
въздействие на религиозната вяра и сублимиращата сила на духовните
фактори“.

Дисертацията има православен дух, библейска и светоотеческа обоснованост и е в обем от 401 страници. Съдържанието ѝ обхваща *предговор* (с. 3), *въведение* (с. 37), *изложение* (с. 265) в четири глави: Първа глава с три подточки (с. 71), Втора с две подточки (с. 65), Трета с пет подточки (с. 91) и Четвърта с две подточки (с. 38), *заключение* (с. 4), *приложение* (с. 62) и *литература* (с. 24).

Дисертацията е придружена от автореферат и съпътстващи необходим брой (7) публикации по темата в български издания.

Авторефератът е в обем от 44 стр.. Съдържанието му стриктно следва структурата на дисертацията и възпроизвежда нейното съдържание. В автореферата коректно са отразени основните приноси моменти на дисертацията и публикациите по нейната тематика.

Фактология

В *Увода* (с. 3-8) Паулина Иванова Тодорова мотивирано поставя актуалността на проблематиката, интердисциплинарния характер на темата и мястото на пастирската психология и душегрижието в научната парадигма на съвременното богословие. Тук също така посочва обекта, основната цел и задачите на изследването си.

В *същинската част* на научната си работа дисертантката демонстрира вещина в процеса на изследването, ползва много извори и се позовава на авторитетни автори в областта на пастирската психология и пастирското богословие, които третира с различни подходи и методи. На базата на изключително богатата литература (449 на кирилица и 157 на латиница!), тя търси и предлага решения на централния проблем на дисертационното си съчинение, а именно, че специализираната грижа и психологична помощ за човешката душа като душегрижие не е само вид *терапия*, защото става въпрос за най-важната и правилна насока по пътя на духовно-нравственото съвършенство, която в сотириологичната си проекция като *живот в Христос* е пътят на *спасението* в Царството.

Нейните научни търсения минават по пътя на правилно структурираните глави на дисертацията ѝ, а именно, (гл. 1) *Православни методологични начала на душегрижието и психологичната помощ – библейски и светоотечески*

основания на душегрижието и психологичната помощ; (гл. 2) Общото и частно душегрижие – принципи и форми на реализация; (гл. 3) Душегрижието в отношение към теорията и практиката на духовно ориентирания диалог, психологичната консултация и помощ и (гл. 4) Душегрижие психологична помощ в дейността на свещенослужителя и психотерапевта – професионална специфика и области на компетентност, комплементарност и взаимодействие.

Анализирайки изследваните литературни източници дисертантката разкрива и систематически извежда в тези четири глави основни принципи и средства на душегрижието и формулира актуалните му цели и задачи в контекста на съвременността, в днешното ни секуларизирано общество.

С оглед на съществуващото многообразие на религиозния опит и разнообразната типология на духовността, в дисертационния труд се обръща особено внимание и на методологическите основи и принципи в пастирската психология и на точното им позициониране в системата на съвременното пастирско богословие. В много аспекти дисертантката е навлязла в дълбочина на проблематиката.

Паулина Иванова Годорова владее специфичния научно-терминологичен апарат на богословската наука – по-специално в областта на пастирската психология, респект. пастирското богословие и умело използва в необходима мяра критично-аналитичния метод, за да изрази или защити своята православна позиция по съответния въпрос или проблем.

В *Заключението* (с. 311-314) на дисертацията си дисертантката прави обобщение на изследването си, което отразява постиженията на научно-изследователската си работа.

В *Приложението* е дадена анкетата „*Себеразкриване в диалог и разговор*“ (с. 315-345) - едно полезно и сполучливо изследване, имащо отношение към гл.3: *Душегрижието в отношение към теорията и практиката на духовно ориентирания диалог, психологичната консултация и помощ.*

Чрез теоретичен анализ на направената анкета и получените от нея значими факти и данни, дисертантката цели да покаже конкретните практико-

приложни аспекта на проблема за духовно ориентираня (екзистенциалния) диалог, като средство за междучовешка помощ и психологична подкрепа в днешно време.

Библиографска осведоменост

Паулина Иванова Годорова ползва подобрена специализирана литература предимно от руски, немски и английски автори, което е много добър атестат за кандидат-докторантката. Дадените заглавия на използваната литература в точка „II. Енциклопедии, справочници, сборници с текстове и документи“ (с. 378-400) в реда си *кирилица-латиница* и *кирилица-латиница* е объркващо. Също така би следвало да има уеднаквеност при цитиране на авторите – или всички с пълните им имена или всички със съкращение на личните имена. Иначе се създава впечатлението, че цитираните автори само с първата буква на имената им са дадени за пълнеж, без да са използвани в работата.

Научен апарат

Дисертантката има усет за коректното посочване на използваната литература. Разбира се, трябва да признае, че има някои посочки, които е необходимо да се прецизират и коригират технически.

Заключителна оценка

Оценявам положително дисертационното съчинение на Паулина Иванова Годорова, което има приносен характер както в областта на пастирската психология и пастирското богословие, така и в практическото богословие като цяло.

Убедено считам, че представеното изследване напълно покрива критериите за *формата* и *съдържанието* на докторска дисертация, поради което предлагам на уважаваните колеги от научното жури да гласуваме с „да“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.4. Религия и теология.

/Проф. д-р Божидар Андонов/

София, 15. 08. 2015 г.